

אורחות חיים

והוא צוואת התנא רבי אליעזר הגדול

עם פירוש מרן אדמו"ר הגה"ק רג"ה מראדזין זצוק"ל

סימן יב

כפי סדר הלימוד בחודש אלול הנהוג בין אנ"ש הי"ו

בני, הוי זהיר בנטילת ידיים [א], כי נטילת ידיים בכלל
הדברים העומדים ברומו של עולם [ב] וכל המזלזל בנטילת

פירוש

[א] בני הוי זהיר בנטילת ידיים. כבר הזהירו בכלי של מים סמוך
למיטתו לעיל [סימן י] אלא דשם מיירי כשקם ממיטתו קודם ניקיון גופו
שהנטילה היא בלא ברכה, עיין [מגן אברהם סימן ד' סעי"ק א], ועכשיו
מזהירו על נטילת ידיים שאחר ניקיון גופו לקבלת עול מלכות שמים
ותפלה, שהיא בברכה:

[ב] כי נטילת ידיים בכלל הדברים העומדים ברומו של עולם. כדאיתא
בזוהר הקדוש בלק [דף קפו.] בבואם אל אהל מועד ירחצו מים וכו'
ילפינן מהאי קרא דמאן דלא חייש להאי ויתחזי קמי מלכא בידין
מזוהמין חייב מיתה, מאי טעמא, בגין דידי דבר נש יתבין ברומו של
עולם וכו'.

[העומדים ברומו של עולם]. כדאיתא במסכת ברכות [דף ו:]: 'כרום
זלות לבני אדם' [תהלים יב ט] אלו דברים העומדים ברומו של עולם ובני
אדם מזלזלין בהן. ופירש רש"י ז"ל כגון תפילה. ובוודאי נכלל בזה גם
נטילת ידיים דשחרית שגם זה הוא מענינא דתפלה. וכיוון שהוא צורך
התפילה כתפילה דמיא. ועוד, דהא מהאי קרא גופיה דרשינן נמי [שם]
ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרו תרווייהו כיוון שנצרך אדם לבריות פניו
משתנות ככרום. ופירש רש"י ז"ל נעשה זל בעיני הבריות. ומשמע מזה
דחד טעמא אית להו להנך שתי הדרשות, ובחדא מחתא מחתינהו-----

ידיים הרי זה מנודה לשמים [ג] וכל שכן שאין לו חלק
לעולם הבא [ד].

פירוש

והיינו מפני שהאדם מזלזל בדברים העומדים ברומו של עולם, לכך
עונשו שיהיה נצרך לבריות ויהיה מזלזל בעיניהם. ולכן מסתבר
דברשה הראשונה נכלל גם נטילת ידיים דשחרית דבהדיא אמרינן
במש' שבת (סב:) ג' דברים מביאין את האדם לידי עניות, ואחד מהם
המזלזל בנטילת ידיים. ובוודאי על כל ענייני נטילת ידיים קאי בין
דשחרית בין דאכילה, דהא סתמא קאמר. ועוד, דזיל בתר טעמא דהא
רש"י ז"ל פירש [שם] בהטעם שהוא מביא לידי עניות, מפני דשרא
דעניותא 'נבול' שמיה ואוהב מקום מיאוס, ואם כן מאי שנא זה מזה.

ועיין ב**זוהר הקדוש** [מקץ קצח:] דנטילת ידיים הוא מהדברים שאדם דש
בעקביו. ועיין בספר הקדוש **ראשית חכמה** [שער הקדושה (פ"ד) [פ"ה]].

[זוהר לשון ראשית חכמה, שם:

"וכיוצא באלו שיתבארו, והם טומאות מועטות שאדם דש בעקביו, ואם
מטמא עצמו באלו, יטמאו אותו הרבה בטומאות כיוצא בהם, ומאלו יבוא
לטומאות חמורות.

"ובזוהר מנה עניין נטילת ידיים בבוקר, מעניין עוונות שאדם דש בעקביו, על
פסוק "למה אירא ביום רע", ואמר שם, הקליפה יש לה ימים שהם נקראים
'ימי רע', ועל זה אמר דוד 'למה אירא בימי רע, עוון עקבי יסובני' [ומעתיק
שם מאמרי הזוהר העוסקים בחיוב נטילת ידיים שחרית ע"ש].

ובכלל הטומאות צריך ליזהר במה שאמרו בגמרא 'העובר בין ב' נשים ובין
ב' גמלים, וכל אותם הדברים המשכחים את הלימוד שנעתיק לקמן בעזרת
השם, כולם הם טומאות מעטות שלא נזכרו בתורה, שהאדם דש בעקביו,
ובכלל זה מה שאמרו בגמרא שהמשהה נקביו עובר משום 'בל תשקצו את
נפשותיכם', וכן כמה דברים שפירשו המפרשים ז"ל שהעושה אותם צריך
ליטול ידיו, כעניין הנוטל ציפורניו והחולץ מנעליו, והנוגע ברגליו והחופף
ראשו וכיוצא הרבה, שהעתיק מורנו הרב יוסף קארו נר"ו בספר 'בית יוסף'.

ולכן מזהירו על זה בפרט. ועיין עירובין [דף כ"א:]:

[שם איתא בזה הלשון:]

"דרש רבא, מאי דכתיב [קהלת יב, יג] ויותר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה וגו', בני היזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה, שדברי תורה יש בהם עשה ולא תעשה, ודברי סופרים כל העובר על דברי תורה חייב מיתה..

"תנו רבנן, מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורין, והיה רבי יהושע הגרסי משרתו, בכל יום ויום היו מכניסין לו מים במידה. יום אחד מצאו שומר בית האסורים, אמר לו, היום מימיך מרובין, שמא לחתור בית האסורים אתה צריך? שפך חציין ונתן לו חציין. כשבא אצל רבי עקיבא, אמר לו, יהושע, אין אתה יודע שזקן אני וחיי תלויים בחייך? סח לו כל אותו המאורע. אמר לו: תן לי מים שאטול ידי. אמר לו: לשתות אין מגיעין, ליטול ידיך מגיעין?! אמר לו: מה אעשה שחייבים עליהם מיתה? מוטב אמות מיתת עצמי, ולא אעבור על דעת חברי! אמרו, לא טעם כלום, עד שהביא לו מים ונטל ידיו.

"כששמעו חכמים בדבר, אמרו: 'מה בזקנותו כך, בילדותו על אחת כמה וכמה! ומה בבית האסורין כך, בביתו על אחת כמה וכמה! [=ע"כ בגמרא]

[ועיין] זוהר הקדוש [בראשית י:]

[זה לשון הזוהר הקדוש, שם:]

"כד בר נש קאים בצפרא, אית ליה לברכא למאריה בשעתא דפקח עינוי. היך מברך. הכי הוו עבדי חסידי קדמאי. נטלא דמיא הוו יהבי קמיהו. ובזמנא דמתערי בליליא אסחן ידיהו, וקיימי, ולעי באורייתא ומברכי על קריאתה.. ואסיר לברכא בדין מסואבות ומזוהמות. ומברכין. וכן בכל שעתא. בגין דבשעתא דבר נש נאים, רוחיה פרחא מיניה, ובשעתא דרוחיה פרחא מיניה רוחא מסאבא זמין, ושריא על ידוי ומסאב לון, ואסיר לברכא בהו בלא נטילה.

"ואי תימא, אי הכי הא ביממא דלא נאים ולא פרח רוחיה מניה ולא שריא עליה רוחא מסאבא. וכד עאל לבית הכסא לא יברך ולא יקרא בתורה אפילו מלה חדא, עד דיסחי ידוי. ואי תימא בגין דמלוכלכין אינון, לאו הכי הוא במה אתלכלכו. אלא ווי לבני עלמא דלא משגיחין ולא ידעין ביקרא דמריהון ולא ידעי על מה קיימא עלמא. רוחא חדא אית בכל בית הכסא דעלמא דשריא תמן, ואתהני מההוא לכלוכא וטנופא. ומיד שרי על אינון אצבען דידי. [עד כאן. ולא כתבנו תרגום לשון הקודש, מחוסר מקום]

[ג] וכל המזלזל בנטילת ידים הרי זה מנודה לשמים. דכיוון דקאי בלטותא דרבנן כמו שאמרו [במסכת סוטה ד:]: כל המזלזל בנטילת ידים נעקר מן העולם, ממילא הוא בנידוי, דהא אמרינן במסכת שבועות [לו.]: ארור, בו נידוי. ועיין במדרש 'מעשי תורה' המיוחס לרבנו הקדוש הנדפס בסוף ספר הקדוש ראשית חכמה, הנקרא בשם 'חופת אליהו רבה', דאיתא שם 'שבעה כמנודין לשמים', וחשיב התם האוכל בלי נטילת ידיים. ונראה דמכל שכן הוא בנטילת ידים דשחרית שהוא לברכות ולתפילה. מיהא בפסחים [קיג:]: דקא חשיב התם שבעה מנודין לשמים ולא חשיב הא בהדייהו [יתבאר לקמן].

ועיין בזה הקדוש [ברעיא מהימנא פינחס רמה].

[שם איתא בזה הלשון: "נטילת ידיים עד שיעורא דגזרו רבנן, דאינון חמש קשרין דבהון י"ד פרקין, ואוף הכי י"ד פרקין אינון דיד שמאלא, ואינון כ"ח פרקין לקבלייהו, כ"ח ידו"ד דאינון כ"ח אתוון דקרא קדמאה דעובדא דבראשית דאתמר בהון (במדבר יד) ועתה יגדל נא כ"ח ידו"ד, ועשר אצבען רמיזי לעשר אמירן דעובדא דבראשית [=עשר מאמרות שנברא בהם העולם], ובגין דא אוקמוה מארי מתניתין מאן דמזלזל בנטילת ידיים נעקר מן העולם. אמאי, בגין דאית בהון רזא דעשר אמירן וכ"ח אתוון דבהון אתברי עלמא:

ועיין עדיות [פרק ה.]. [שם: אמר רבי יהודה, חס ושלום שעקביא נתנדה, שאין עזרה ננעלת בפני כל אדם מישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל. ואת מי נידו? את אלעזר בן חנוך, שפקפק [שזלזל] בטהרת ידיים. וכשמת, שלחו בית דין והניחו אבן על ארונו. מלמד שכל המתנדה ומת בנידויו, סוקלין את ארונו [רש"י: לאו דווקא סוקלים, אלא מניחים אבן בלבד...]. וכתב 'מלאכת שלמה': 'שפקפק בטהרת ידים' היינו שלא היה נוטל מרביעית, אי נמי שלא היה נוטל עד הפרק, וקיימא לן כל המזלזל באחד מדברי סופרים, בנידויו].

וברכות [יט:]. [שם: ואמר רבי יהושע בן לוי, בכ"ד מקומות בית דין מנדים על כבוד הרב, וכולן שנינו במשנתנו. אמר ליה רבי אלעזר היכא, אמר ליה לכי תשכח, נפק דק ואשכח תלת, המזלזל בנטילת ידיים והמספר אחק מיטתן של תלמידי חכמים והמגיס דעתו כלפי מעלה.. והמזלזל בנטילת ידים מאי היא, דתנן אמר רבי יהודה, חס ושלום שעקביא בן מהללאל נתנדה וכו', אלא את מי נידו, את אלעזר בן חנוך, שפקפק בנטילת ידים [רש"י: והיינו נמי על כבוד הרב, שעבר על פי הגזרים על נטילת ידיים].

[ד] וכל שכן שאין לו חלק לעולם הבא. כדאמרינן במסכת סנהדרין (מג:): גבי עכן 'ומנין שכיפר לו ווידויו וכו' שנאמר 'ויאמר יהושע מה עכרתנו, יעכרך ה' ביום הזה', ביום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא. טעמא דכיפר לו ווידויו, הא בסתמא הוי מנודה גם לעולם הבא... [=המשך יבוא אי"ה]